

Josef Macek /1922-1992/

Josef Macek se narodil v Řepově u Mladé Boleslavi do zemědělské rodiny. Po ukončení obecné školy studoval gymnázium v Mladé Boleslavi (kde mimo jiné studoval i jeden z nejvýznamnějších historiků gollovské školy Josef Pekař), které dokončil v roce 1940. V protektorátu nemohl díky uzavření českých vysokých škol pokračovat na univerzitu, to se mu splnilo až v roce 1945. Válečnou dobou se Macek probojoval jako pomocník na jatkách či pracoval v zemědělství. Mezi lety 1945-1948 navštěvoval přednášky na Filosofické fakultě Karlovy univerzity a Státní archivní školu. Od původního zájmu, jímž Mackovi byla latina a antické období se nakonec přiklonil ke středověku. Závěrečnou diplomovou práci Macek sepsal pod názvem *O listinách, listech a kanceláři Vladislava Jagellonského (1471-1490)*.¹ Před Mackem se tak otevírala možnost přispět k poznání epochy, jež před ním nebyla vědecky zpracována, nicméně jeho osudy byly nakonec odlišné.

Už během svých studií se společně se svým přítelem Františkem Grausem Josef Macek stal členem komunistické strany. Po únoru 1948 vyvstala potřeba KSČ interpretovat dějiny v marxistickém duchu. Mladá generace historiků ovlivněná socialistickými myšlenkami se ukázala jako nejvhodnější pro tento úkol. Macek rychle rostl na úkor starších historiků, mnohdy jeho univerzitních profesorů. Padesátá léta znamenala v Mackově tvorbě odklon od Jagellonců a snahu interpretovat husitství jako jakýsi předstupeň komunistické společnosti. Z této doby pochází Mackovo *Husitské revoluční hnutí*,² které se zcela ztotožňuje s legitimizací KSČ jako následovníka husitské tradice po vzoru Zdeňka Nejedlého. Macek je dokonce ve svých 30 letech (!) jmenován nejprve členem přípravné komise ČSAV (instituce budované podle sovětského centralistického vzoru) a posléze dokonce ředitelem jejího Historického ústavu.

Zvrat v tvorbě Josefa Macka nastává až po pádu stalinismu, za přelom lze považovat X. mezinárodní kongres historických věd v Římě, na němž se čs. historici po letech střetli se zahraniční konkurencí. Druhá polovina padesátých a šedesátých let je tak nejen u Macka, ale i u mnoha dalších tuzemských badatelů prodchnuta snahou vyrovnat se Západu. V Mackových pracích se toto odráží ve stočení zájmu k renesanci, i když mezinárodní renomé Mackovi přinesla jeho kniha *Tyrolská válka a Michail Gaismair*³ z počátku 60. let.

Za okupace se Macek postavil za reformní křídlo ve straně. Jako poslanec Národního shromáždění protestoval proti obsazení země a zdržel se hlasování při ratifikaci smlouvy o dočasném pobytu sovětských vojsk. To společně s dokumentární knihou HÚ ČSAV *Sedm pražských dnů*,⁴ nad níž měl záštitu, způsobilo Mackův mocenský pád. Po vyloučení ze strany a odchodu z parlamentu v roce 1969 následoval o rok později konec v Historickém ústavu. Normalizace znamenala pro Macka období, v němž směly vycházet jeho jen omezené studie a to většinou pod jménem kolegů z Ústavu pro jazyk český či Archeologického ústavu ČSAV, v nichž byl Macek postupně zaměstnán. Publikovat se mu dařilo v zahraničí zejména díky Františku Grausovi, který informoval Macka o dění na mezinárodní historiografické scéně.

¹ MACEK, Josef: *O listinách, listech a kanceláři Vladislava Jagellonského (1471-1490)*. Sborník archivních prací 2, 1952, str. 45-122.

² MACEK, J.: *Husitské revoluční hnutí*. Praha 1952.

³ MACEK, J.: *Tyrolská válka a Michail Gaismair*. Praha 1960.

⁴ MACEK, J. a kol.: *Sedm pražských dnů*. 21.-27. srpen 1968. Dokumentace. Praha 1990.

V osmdesátých letech začal Josef Macek spolupracovat s StB, což mu umožnilo uskutečňovat cesty do zahraničí. I přesto jeho největší dílo, které sepisoval v tomto období, *Jagellonský věk v českých zemích*,⁵ nemohlo vyjít. Publikace Jagellonského věku se Macek nedočkal. I přes rehabilitaci po Sametové revoluci se nepodařilo dostat toto dílo do tisku před jeho smrtí v roce 1992.

Tyrolská válka a Michail Gaismar

Dílo v lecčem navazuje na předchozí husitská bádání Josefa Macka. Tyrolská válka je brána jako součást Německé selské války, na níž Macek aplikuje schémata F. Engelse. I přes materialistickou podstatu získalo dílo popularity v Rakousku a Itálii pro Mackem objevené prameny v českých archivech a dynamicky podaný příběh M. Gaismaira.

Historická sémantika

Sémantice se Macek věnoval za normalizace v ÚJČ a AÚ ČSAV. Ačkoliv nebyl první v tomto směru, zpopularizoval a zavedl pojem historická sémantika jako pomocnou vědu historickou zkoumající proměnu významu slov v jejich historickém vývoji a způsob, jakým byla slova používána v kontextu celého jazyka. Macek se zejména zaměřoval na pozdně středověké obecné termíny (město, šlechtic, vlast).

Jagellonský věk v českých zemích

Mackův Jagellonský věk je patrně jeho nejvýznamnější prací. I když ani zde se nedokázal zcela oprostít od materialistických interpretací, čtyřsvazková monografie pokrývá dobu dosud ne zcela zmapovanou a je dodnes v mnoha ohledech stěžejní pro poznání vlády Jagellonců. Macek detailně v prvním svazku probírá časové vymezení a prostředí, v němž lidé žili, druhý svazek, patrně nejcennější se zabývá šlechtou, jejím postavením, životem, k níž opakem jsou města, o kterých pojednává třetí část následovaná posledním svazkem o vesnickém lidu a národnostní otázce. Pátá část o náboženství vyšla zvlášť.⁶

Zpracováno za pomoci

JIROUŠEK, Bohumil: *Josef Macek. Mezi historií a politikou*. Praha 2004.

MACEK, Josef: *Česká středověká šlechta*. Praha 1996.

---

⁵ MACEK, J.: *Jagellonský věk v českých zemích I-IV*. Praha 1992-1999.

⁶ MACEK, J.: *Víra a zbožnost jagellonského věku*. Praha 2001.